

Dara McAnulty
EGY IFJÚ TERMÉSZETBÚVÁR
NAPLÓJA

Fordította Varró Zsuzsa

Dara McAnulty
EGY IFJÚ
TERMÉSZETBÚVÁR
NAPLÓJA

TYPOTEX

A fordítás a következő kiadás alapján készült:
Diary of a young naturalist
Little Toller Books, Dorset, 2020
Copyright © 2020 by Dara McAnulty
All photography © McAnulty family, 2020
Hungarian translation © Varró Zsuzsa, 2023
Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2023
Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

ISBN 978 963 493 248 2

Kedves Olvasó!

Köszönjük, hogy kínálatunkból választott olvasnivalót!
Újabb kiadványainkról és akcióinkról a www.typotex.hu
és a facebook.com/typotexkiado oldalakon értesülhet.

Typotex Kiadó

Alapította Votisky Zsuzsa, 1989

A kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: Németh Kinga

Felelős szerkesztő: Mandl Orsolya

Borítóterv: Nagy Norbert

Nyomdai munkálatok: Mega-Galaxis Kft., Budapest

Felelős vezető: Nemere Ágnes ügyvezető igazgató

Családomnak

Előszó

Ez a napló annak a krónikája, hogyan alakult át a világom tavasztól őszig odahaza, kint a természetben és bent a fejemben. Egy utazásé nyugatról, az észak-írországi Fermanagh megyéből keletre, Down megyébe. Beszámoló arról, milyen elszakadni egy ott-hontól, átkerülni egy másik vidékre, másmilyen tájba, és hogy milyen, amikor olykor az érzéseim és gondolataim is talajvesztetté válnak.

Dara vagyok, egy fiú, egy kis makk. Anyu kisbaba koromban *lon dubh*-nak hívtott (ami írül „fekete rigót” jelent), és néha még most is így szólít. A szívem egy természetbúváré, az eszem egy leendő tudósé, a testem pedig olyasvalakié, akit máris megviselt a természet iránti közöny és esztelen rombolás. Ezeken a lapokon feltárom a lelkemet, hogy szavakba öntsem kapcsolatomat az élővilággal, próbáljam elmagyarázni, hogyan látom én a világot, és elmeséljem, családként hogyan vészeliük át a viharokat.

Egy nagyon egyszerű kis földszintes házban kezdtem el írni, körülöttem olyan családokkal, amelyek zárt ajtók mögött tartják a gyerekeiket, valamint idősebb párokkal, akiknek a gyerekei már kirepültek, és akik ollóval fazonírozzák a házuk körül a kertet és a gyepet – igen, tényleg, a saját szememmel láttam. Itt kezdtek el először testet öltetni a mondatok a papíron, megmutatva, hogyan viaskodik bennem az ámulat és a frusztráció; itt változott át a mi kertünk (eltérően az összes többitől a zsákutcánkban) a tavaszi és nyári hónapokban zsongással teli vadvirágos rétté – még egy „Méhlegelő” feliratú táblát is tűztünk a hosszú fűszálak közé –,

ahol a családunk hosszú órákat töltött gyönyörködve ebben a bőrségben, aminek a többi kertben nyoma sem volt, fittyet hányva a szomszédokra, akik időről időre felvont szemöldökkel méregettek minket a függöny mögül.

Azóta elköltöztünk, átvágtunk az egész országon, hogy új helyen rendezkedjünk be, és nem is most először. Rövid életem során sok helyen laktunk már, egyfajta nomád életet élve. De bárhol telepedünk is le, a házunk mindig tele van könyvekkel, koponyákkal, madártollakkal, politikával, szenvedélyes vitákkal, könnyekkel, nevetéssel és örömmel. Néhányan úgy vélik, hogy az ember a fizikai otthonához kötődik, a téglához meg a vakolat-hoz, de a mi családunk gyökerei úgy terjeszkednek, mint a gombafonalak szövedéke, közösen megélt életünk kútjából táplálkozva, így bárhová megyünk is, sosem válunk gyökértelessé.

A szüleim mindketten munkásosztálybeli családból származnak, elsőgenerációs diplomások, és még mindig tele vannak friss, világjobbító eszmékkel. Ez azt is jelenti, hogy az anyagiak szempontjából nem vagyunk jómódúak, de ahogy Anyu mindig mondja, „sok minden másban nagyon is gazdagok vagyunk”. Apu tudós – és mindig is az volt (tengerkutató, most pedig természetvédő). Ő keltette életre a vad helyekben rejlő titkokat és tudást, és ő magyarázta el nekünk a természet rejtélyeit. Anyu pályafutása nem ilyen egyenes vonalú; ahhoz hasonlít, ahogy a patakokon szokott átkelni. Zenei újságírás, önkénteskedés, tudományos élet – még mindig foglalkozik egy kicsit mindegyikkel, és emellett a kilencéves húgomat, Bláthnaidot oktatja itthon. Bláthnaid neve azt jelenti, hogy „virágzó”; ő most éppen tündérszakértő, rengeteg érdekeséget tud a rovarokról, csigákat tart, és megjavít minden elektromos berendezést a házban (amik Anyun mindig kifognak). Van egy öcsém is, Lorcan – a neve jelentése „szilaj” –, ő tizenhárom éves. Autodidakta zenész, aki kivétel nélkül mindig egyszerre vált ki belőlünk csodálatot és értetlenséget. Ezenkívül adrenalinfüggő: hegyoldalakon rohan le, sziklákról ugrik a tengerbe, és általánosságban egy neutroncsillag energiájával éli

az életét. És aztán ott van még Rosie, egy szélszorosulások, csíkos bundájú mentett agár, akit 2014-ben fogadtunk örökbe. Ő a mi tigriskutyánk. Élő párnának hívjuk, csodálatos játszótárs és stresszoldó. Ami pedig engem illet, én volnék az elvont elmélkedő, akinek mindig piszkos a keze, a zsebe pedig tele van élettelen dolgokkal és (olykor) állati ürülékkel is.

Mielőtt belefogtam ebbe a naplóba, vezettem egy online blogot is. Jó pár embernek tetszett, és többen is mondták, hogy könyvet kéne írnom. Ami igazából elég meglepő, azok után, hogy egy tanárom egyszer azt mondta a szüleimnek: „A fiuk soha nem lesz képes végigvinni egyetlen gondolatsort sem, nemhogy bekezdéseket összefűzni.” És most mégis itt tartok. A hangom feltör, mint egy vulkán, és lehet, hogy írás közben minden frusztrációm és szenvedélyem kirobban a világba.

A családomat nem csak a vérségi kapcsolat tartja össze: autisták vagyunk, mind, kivéve Aput – ő a kakukktojás, a mi támaszunk, aki kibogozza nekünk a természeti mellett az emberi világ rejtélyeit is. Különc és kaotikus csapatot alkotunk így együtt. Állítólag elég bizarr benyomást keltünk. Szorosan összebújunk, mint egy vidracsalád, és egymásba kapaszkodva járjuk a magunk útját a világban.

TAVASZ

A sötétségben valami megszakítja az álmaimat. Éppen a felszínre úszás és a levegővétel között vagyok valahol, amikor a tilinkó hangja eljut a tudatomig. A hálószoba falai eltűnnek. Az ágyam és a kert közötti tér egyre keskenyebb lesz, végül eggyé válnak. Felébredek, de nem mozdulok, az álom súlya az ágyhoz szögez. A zenei hangok tovább záporoznak a mellkasomra. Már látom is a fekete rigót a lelki szemeimmel, repkednek a tesztoszteronnyilak, ahogy a territorialitás szonátái szétterjednek a hajnalban. Elmerülve ebben a szimfóniában, éberem és gondolkodva, berregve beindul az agyam.

A tavasz mindenütt más és más, de számomra a legtöbb varázs a mindennapjaim körül az égbolttól a gyökerekig örvénylő látványokban és hangokban rejlik. A tavasz az a béka, amelyik keresztelte az utunkat az időnk kezdetén ebben a házban – az első találkozásunk egy sebtében az úton hagyott petepaca volt, láthatatlan útját megzavarta a betolakodó modernitás. Feldúltan, de reménnyel telve készítettünk nekik egy menedéket: egy kis vödör vizet beástunk a földbe, megtöltöttük cserépdarabokkal, kavicsokkal, növényekkel, és odatettünk néhány botocskát be- és kijáratnak. Nem igazán tudtuk, működni fog-e. (Bármíhez, ami ennél mélyebb, egy markológép kellett volna, hogy áttörje az agyagos, köves talajt, amivel meg voltunk áldva enniskilleni külvárosi kertünkben.) De volt egy másik találkozás is, a rá következő évben, amikor kétlétű barátunk táncot ropott a fűvön, majd egy másik is csatlakozott hozzá, és ajándékba békapetéket hagytak nekünk

a vödörmenedékben. Örömmámorban úsztunk, és ujjongásunkat még a hegy tövében is hallani lehetett, egy pillanatra elnyomta a Sligóba vagy Dublinba tartó autók hangját, sőt még a közeli betongyár háttérzaját is túlharsogta.

Az idő árapályszerű, az ismerősség által meg-megszakított hullámvázában minden évben elérkezik ez az időszak, amikor olyan örömmel csodálkozunk rá mindenre, mintha most látnánk először. Az a pezsgő izgalom soha nem csökken. Az új zsengesége mindig megejtő.

Először az erdei ibolya dugja ki a fejét, épp, amikor a verebek kivájják maguknak a mohát az ereszcatornából, és úgy dagadozik a levegő, mint egy vörösbecy felfújt begye. Pitypangok és boglárkák bukkannak elő, akár a napsugarak, jelezve a méheknek, hogy már nyugodtan előbújhatnak. A tavasz lényege, hogy megfigyelhetjük mindennek az újjáéledését. Bláthnaid úgy ünnepel, hogy minden nap megszámlolja a százszorszépeket, és amikor már van belőlük egy koszorúra való, ő lesz a „Tavasz Királynője”, ha pedig marad még néhány szál, készít egy karkötőt és egy gyűrűt is hozzá, hogy teljes legyen a kollekció. Egy idő múlva aztán, mintegy varázstűtésre, lesz elég százszorszép egy egész hétre való csecsebecséhez és amuletthez, úgyhogy mindenkinek százszorszépaajándékokat hagy szerte a házban.

Sokszor mondták nekem, hogy hajnali baba voltam; mindig nagyon korán felébredtem, és ez azóta sem változott. Tavasszal születtem, és legelső reggeleimhez a hím fekete rigó szonátája szolgáltatta a háttérzenét, az táplálta a testemet és a lelkemet. Lehet, hogy a fekete rigó éneke kezdett először hívogatni a vadonba. Innen ered az én elhívásom. Sokszor eszembe jut Szent Kevin – vagy Caoimhín –: elképzelem, ahogy áll kinyújtott karral, a tenyerében egy rigófészket melengetve, amíg az utolsó fióka is ki nem kel. Glendalough-i Caoimhín remete volt, aki a természetben keresett megnyugvást. Ahogy aztán egyre többen keresték fel a szent embert tanácsért és tanításért, fokozatosan létrejött itt egy szerzetesi közösség.

Nagyon szeretem a Caoimhínről szóló történeteket, talán azért is, mert a bér mállkozáskor ennek a szentnek a nevét kaptam. Bár most már úgy érzem, hogy ez az élmény inkább a „felnövésről” szólt, a neve továbbra is fontos számomra, sőt most még fontosabb, mert a története megmutatja, hogy egyszerűen nem tudjuk megállni, hogy be ne tolakodjunk a még érintetlen helyekre, és ki ne billentsük az emberek és a természet közötti egyensúlyt. Talán Caoimhín is így érzett, ahogy egyre több követője érkezett hozzá a vadonba.

A hangok áradó bősége. Ki tudom őket hallani még a legzsúfoltabb légtérből is. Mindennek a kezdete ez, oly sok minden ébredésének. A madárdal még messzebbre visz: hároméves vagyok, és vagy bent élek a fejemben, vagy a csúszó, mászó, repdeső, vad lények között. Azokat mind értem, az embereket egyszerűen nem. Várom, hogy a hajnali fény beszűrődjön a szüleim szobájába. Lorcan Anyu és Apu között befészkelődve alszik az ágyon. Várom a hangokat, és meg is érkeznek, épp, amikor az első fénynyaláb eléri a függönyt. Arany árnyékok tárják elém az alakot, amire vártam: a fekete rigó ott figyel a nyárikonyhánál, egy csodás kis hírhozó az alvók és ébredőzök háttetőjén.

Amikor megjött a rigó, megkönnyebbülten fellélegezhettem. Azt jelentette, hogy ez a nap is ugyanúgy kezdődött el, mint az összes többi. Megvolt a szimmetria. Az óraműpontosság. És minden reggel füleltem és megérintettem az árnyékokat, de nem akartam elhúzni a függönyt és mindenkit felébreszteni. Soha nem akartam elrontani a pillanatot. Nem invitálhattam be a külvilág többi részét, a nyüzsgéssel, zajjal, zűrzavarral. Úgyhogy csak füleltem és figyeltem: a csőr és a test apró mozdulatait, a telefondrótok egyenes vonalait, a harminc másodperces szüneteket a rigófütty strófái között.

Tudtam, hogy az „én madaram” a hím, mert egyszer lelopóztam a földszintre, csak egyetlenegyszer, hogy kinézzek és meglessem a teraszajtóból. Rideg és szürke volt kint az idő, de ő ott volt, ahogy mindig. Megszámoltam és megjegyeztem minden ütemet, aztán visszaosontam az emeletre, hogy nézzem az árnyjátékot a függönyön.

A fekete rigó volt a napom karmestere, minden napomé, nagyon hosszúnak tűnő ideig. Aztán ennek vége szakadt, én pedig azt hittem, szét fog esni a világom. Találnom kellett egy új módot az ébredésre, és ekkor tanultam meg olvasni. Először madarokról szóló könyveket, aztán az egész élővilágról. A könyvekben pontos illusztrációknak kellett lenniük, és rengeteg információnak. A könyvek segítettek áthidalni a rigós ébredések hiányát. Összekapcsoltak a madárral, kézzelfoghatóan. Megtudtam, hogy csak a hím rigók énekelnek ilyen intenzitással, és hogy a madarak csak olyankor énekelnek, ha valami okuk van rá, például amikor védik a területüket, vagy párt keresnek. Nem nekem énekelnek, vagy bárki másnak. Ennek a madárdalnak az elvesztése ősszel és télen traumatikus élmény volt, de az olvasmányaimból megtanultam, hogy a rigó vissza fog térni.

A tavasz belülről is megmozgatja valahogy az embert. Minden dolog lebeg. Nem is lehet mást, csak fölfelé és előre törekedni. Több a fény is, több az idő, több a tennivaló. Minden elmúlt tavasz összeolvad egyetlen kollázsba, tele anyaggal, mindennel, ami fontos. És az a legelső tavasz, amire emlékszem, nagyon élénken bevésődött: azóta nyugőz le a falakon és ablakokon túli világ. Minden, ami benne volt, gyengéden nógatott, kérlelt, hogy figyeljek rá és hallgassam meg. A világ többdimenzióssá vált, és most először megértettem. Elkezdtem érezni minden egyes részecskéjét, és bele tudtam nőni egészen, amíg már nem volt különbség köztem és az engem körülvevő tér között. Bárcsak ne ékelődtek volna bele repülőgépek, autók, hangok, utasítások, kérdések, megváltozó arckifejezések, pergő párbeszédok, amiket nem tudtam követni. Elzárkóztam ettől a zajtól és a zajokat keltő emberek világától, de megnyílтам a fák és a madarak között, és a kicsi, eldugott helyeken, amiket az anyukám talált számomra ösztönösen és rendszeresen a parkokban, az erdőkben, a tengerpartokon. Állítólag ezeken a helyeken végre felengedtem: félreahajtott fejjel, nagyon komoly arckifejezéssel koncentrálvа szívtam magamba a látványt, a hangokat.

Hirtelen ki- és visszazökkenek, amikor észreveszem, hogy kint már világos van, és a hajnali kórus elhallgatott. Megtört a varázs. Ideje iskolába menni. Mostanában úgy érzem, változóban vannak a dolgok. Maholnap tizennégy éves leszek, és a fekete rigó, a napjaimnak ez a karmestere még most is ugyanolyan fontos nekem, mint hároméves koromban. Továbbra is áhítom a szimmetriát. Szükségem van az óraműpontosságra. Az egyetlen változás egy másfajta ébredés: szükségem van arra is, hogy leírjam a napjaimat, amit látok, ahogy érzem magam. Az élet, a vizsgák és az elvárások (amelyek közül a sajátjaim a legmagasabbak) rohamai közepette jön ezeknek a vallomásoknak az áradata, és egyre inkább amolyan fogaskerékként kezdenek működni az ébredés és alvás ciklusai, és a változó világ gépezetében.